

Викладання предметів художньо-естетичного циклу у 2013/2014 н.р.

Художньо-естетичний цикл

Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються найскладніші потаємні процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Сучасне навчання, мистецьке зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, навчальних планах, програмах.

Початкова школа

2013/2014 н.р. – другий рік упровадження нових навчальних програм для початкової школи, створених відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого Постановою КМУ № 462 від 20.04.2011. Відповідно, вивчення мистецьких дисциплін у 1-2 класах здійснюватиметься за новими навчальними програмами, затвердженими МОНмолодьспорту (наказ від 12.09.2011 № 1050):

- «Музичне мистецтво» авт. Л.Хлебнікова, Дорогань Л.О., Івахно І.М., Кондратова Л.Г., Корнілова О.В., Лобова О.В., Міщенко Н.І.;

- «Образотворче мистецтво» авт. Шмагалю Р.Т. Марчук Ж.С., Вачкова І.Б., Чорний О.В., Гнатюк М.В.;

- «Мистецтво» авт. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Очеретяна Н.В., Дмитренко О. М.

Програми розміщені на веб-сайті Міністерства освіти і науки України (www.mon.gov.ua), видруковані у видавництві «ВД «Освіта», 2012 р. та фаховому науково-методичному журналі «Мистецтво та освіта» (№№ 1-4 за 2012 рік).

Учні 3-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів у 2013/2014 н.р. опануватимуть мистецтво за навчальними програмами 2006 р. в. (К.: «Початкова школа», 2006):

- «Мистецтво» (авт. Масол Л.М., Белкіна Е.В., Оніщенко О.І., Очеретяна Н.В., Рагозіна В.В.);

- Музика (авт. Ростовський О.Я., Хлебнікова Л.О., Марченко Р.О.);

- «Музика» (авт. Лобова О.В.);

- «Образотворче мистецтво» (авт. Любарська Л.М., Вовк Л.В.).

Відповідно до нових навчальних програм, авторськими колективами – переможцями Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів, поетапно створюються навчально-методичні комплекти (підручник, робочий зошит) відповідно для кожного класу і з кожного навчального предмету:

- «Мистецтво» авт. Масол Л.М., Гайдамака О.В., Очеретяна Н.В. вид-во «Генеза»;

- «Музичне мистецтво» авт. Аристова Л.С., Сергієнко В.В., вид-во ВД «Освіта»;

- «Музичне мистецтво» авт. Лобова О.В., вид-во «Школяр»;

- «Образотворче мистецтво» авт. Калініченко О.В., Сергієнко В.В., вид-во ВД «Освіта»;

- «Образотворче мистецтво» авт. Трач С.К., Резніченко М.І., вид-во «Навчальна книга - Богдан».

Нове покоління підручників характеризується багатим ілюстративним рядом – репродукції творів різних видів мистецтва, світлини, наочність виконання практичних завдань з образотворчого мистецтва, вокальних вправ з музичного мистецтва тощо. У підручниках вміщено основний навчальний (текстовий та ілюстративний) матеріал, який учні мають опанувати на уроках.

Більшості підручників притаманний діалогічний виклад навчального матеріалу: система запитань і завдань спонукає дітей до творчості, спілкування, роздумів, залучення до спільної мистецької діяльності. Крім того, у деяких підручниках введені казкові персонажі, які допомагатимуть учням осягати таємниці мистецтва – Музикус і Триольчик (у підручнику авторів Аристова Л.С. і Сергієнко В.В.), чарівниця Гармонія, королева Композиція, принц Декор та пан Колорит (авторів Калініченко О.В. і Сергієнко В.В.), Барвик і Лясоллька (в підручнику інтегрованого курсу «Мистецтво»).

У 2013/2014 н.р. нові підручники отримають учні 2 класу. Кожен з підручників повністю реалізує вимоги навчальної програми, разом з тим має свої особливості.

Зміст підручника інтегрованого курсу «Мистецтво» структуровано відповідно до домінуючих ліній – музичне мистецтво, образотворче мистецтво, кожне з яких реалізує основні види діяльності на уроці: сприймання мистецтва та художньо-практична діяльність (спів, малювання), які сприяють опануванню учнями провідної теми року «Краса природи в мистецтві». У підручнику вміщено різноманітні види завдань, які сприятимуть розвитку творчості дитини – створи мелодію, інструментальний та ритмічний супровід, «оживи картину», «створи звукові картини» «придумай і виконай ролі» і т.п. Для мотивації творчості учнів у підручнику також вміщені віршики, загадки. Завдання на порівняння та знаходження відповідностей, завдання «допоможи Барвику/Лясолльці..», «розкажи своїм друзям, рідним..» тощо мотивуватимуть пізнавальну активність маленьких школярів. У додатку підручника вміщено цікаву мистецьку абетку, а також ноти та тексти пісень для вчителя.

Зміст підручника «Образотворче мистецтво» авторів Калініченко О.В., Сергієнко В.В. побудовано за наскрізним тематичним принципом та з урахуванням варіативності художньо-практичних завдань, які учень самостійно вибирає з кількох запропонованих варіантів, що дозволяє втілити особистісно розвиваючу парадигму освіти. Багатим є художнє оформлення підручника: у ньому широко представлено репродукції художніх творів високого ґатунку вітчизняних і зарубіжних митців, наведено методичні рисунки до кожної теми. Ілюстрації підручника виконують не тільки естетичну, але й методичну функцію: оформлення тематичних заставок, колонитулів та колонцифр спрямоване на краще усвідомлення, закріплення навчального матеріалу.

Підручник «Образотворче мистецтво» для учнів 2 класу авторів Трач С.К., Резніченка М.І. – це подання навчального матеріалу з урахуванням традицій українського національного мистецтва в контексті зі світовою культурою, а також у тісному взаємозв'язку із суб'єктивним досвідом другокласників та специфікою наочно-образного мислення

дітей цього віку; використання міжпредметних зв'язків, що сприяють проникненню учнів в образну сутність творів образотворчого мистецтва; побудова багатьох уроків на казкових образах, уявних мандрівках, що збуджує позитивні емоції, допомагає формуванню культури естетичного сприйняття та розвиває уяву; чергування видів діяльності учнів на кожному уроці (сприймання теоретичного матеріалу, ознайомлення із творами мистецтва, навчальні вправи, творчі завдання); включення у зміст багатьох уроків колективної творчої діяльності на основі інтегрування різних видів мистецтв, а також творчо-ігрової та оцінної діяльності у вербальних та невербальних варіантах.

Підручник «Музичне мистецтво» для 2 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Аристова Л. С., Сергієнко В. В.) є концептуальним продовженням серії підручників для початкової школи цього авторського колективу. Підручник структуровано відповідно до вимог програми за 4 розділами — «Типи музики», «Виразальне та зображальне в музиці», «Основні музичні жанри», «Мова музики», що визначає зміст і наповненість конкретних тем-уроків. Структура підручника містить кілька блоків: пояснення нового матеріалу, що відбувається у формі діалогічної бесіди між казковими персонажами — мудрим чарівником Музикосом, веселим хлопчиком Тріольчиком і мешканцями країни Музики (королевою Мелодією та королем Ритмом, паном Темпом і феєю Динамією); завдання і запитання для сприймання музики (Слухаємо музику); завдання для виконання пісень і поспівок (Співаємо разом); запитання для закріплення матеріалу, більшість з яких мають діяльнісний та ігровий характер (Фантазуємо, граємо, жартуємо).

Ілюстрації, подані у підручнику, репрезентують насамперед мистецькі шедеври, а фотографії, вміщені із дидактичними цілями, полегшують засвоєння закономірностей музичного мистецтва. У нотному додатку для вчителя подані ноти та тексти пісень.

Підручник «Музичне мистецтво. 2 клас» автора Лобової О.В. дає змогу ознайомити школярів зі звуковою природою, джерелами та різновидами музичного мистецтва; змістовим і емоційним багатством, виразальними і зображальними можливостями вокальних та інструментальних, програмних і непрограмних творів; з інтонаційною природою, основними елементами мови музики й особливостями її розвитку; вивільнити навчальний процес від зайвої механічної роботи, розвивати аналітичне мислення, забезпечити диференційований підхід у засвоєнні знань. У той самий час підручник дозволяє вчителю, що творчо працює з класом, застосовувати свої методичні прийоми, використовуючи для цього довідкові матеріали

Наголошуємо, що робота з підручником повинна бути одним з видів діяльності учнів на уроках мистецьких дисциплін.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Типових навчальних планів для початкової школи з вивченням російської чи іншої мови національної меншини, спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов (додатки 2-5 до наказу МОНмолодьспорту від 10.06.2011 №572) на вивчення предметів художньо-естетичного циклу передбачено 1 навчальну годину. Проте, для повної реалізації вимог державного стандарту початкової загальної освіти (освітня галузь «Мистецтво») рекомендуємо використовувати додатково 1 годину за рахунок варіативної складової навчального плану.

З метою підвищення якості викладання навчальних предметів художньо-естетичного циклу у початковій школі, під час комплектації педагогічних працівників рекомендується передбачити годинне навантаження з музики, обра-

зотворчого мистецтва та інтегрованого курсу «Мистецтво» насамперед учителів, які мають спеціальну освіту за дипломом (учитель музики, учитель образотворчого мистецтва).

Основна і старша школа

Відповідно до нових Типових навчальних планів, затверджених наказом МОНмолодьспорту від 03.04.2012 №409, освітня галузь «Мистецтво» реалізується навчальними предметами «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво» або інтегрованим курсом «Мистецтво», рішення про що приймає загальноосвітній навчальний заклад.

У 2013/2014 н.р. на новий зміст навчання переходять учні 5 класів, які навчатимуться за новою навчальною програмою «Мистецтво» (авт. Л.Масол, О.Коваленко, Г.Соцька, Г.Кузьменко, Ж.Марчук, О.Константинова, Л.Паньків, І.Гринчук, Н.Новікова, Н.Овіннікова), що розміщена на офіційному веб-сайті Міністерства (www.mon.gov.ua), та видрукована у фаховому науково-методичному журналі «Мистецтво та освіта» (№№ 1-2 за 2013 рік).

Структура програми «Мистецтво» забезпечує цілісність змісту мистецької освіти в основній школі. Програма складається з блоків відповідно до навчальних предметів: «Музичне мистецтво» і «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво».

Програма побудована за тематичним принципом. Логічна послідовність тем за роками навчання (однакова і для автономного викладання музичного та образотворчого мистецтва, і для інтегрованого курсу) охоплює такі ключові естетичні категорії, як види, жанри, стилі мистецтва. Спільна тематика кожного року розподіляється на окремі теми варіативно, адже змістове наповнення конкретизується відповідно до специфіки кожного з блоків програми.

У кожному з блоків програми висвітлено зміст і вимоги кожного з навчальних предметів освітньої галузі, а також визначено компетентності, яких діти набувають на кінець навчального року з кожного навчального предмета.

Програма передбачає творче ставлення вчителя до змісту і технологій навчання, поурочного розподілу навчального художнього матеріалу. Він має можливість обирати мистецькі твори для сприймання та співу, орієнтуючись на навчальну тематику та критерій їх високої художньої якості, а також розробляти художньо-практичні й ігрові завдання для учнів, враховуючи програмні вимоги, мету уроку, дбаючи про цілісну драматургію уроку.

Відповідно до нової програми почалося створення нового покоління підручників для школи II ступеню. Міністерством рекомендовано використовувати у навчально-виховному процесі такі підручники для 5 класу:

— «Мистецтво» (інтегрований курс) авт. Л.Масол вид-во «Світоч»;

— «Музичне мистецтво» авт. Л.Масол, Л.Аристова, вид-во «Сиція»;

— «Музичне мистецтво» авт. Л.Кондратова, вид-во «Навчальна книга – Богдан»;

— «Образотворче мистецтво» авт. Л.Масол, Калінічен-ко вид-во «Сиція»;

— «Образотворче мистецтво» авт. С.Железняк, О.Ламонова, вид-во «Генеза».

Зміст підручника інтегрованого курсу «Мистецтво» авт. Л.Масол побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань; це передбачає інтегрування домінуючих змістових ліній – музичного та образотворчого мистецтв, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл на основі естетико-світоглядних орієнтацій, і збагачуються елементами хореографії, театру, кіно, які

входять до мистецько-синтетичної змістової лінії.

За умов інтеграції навчального матеріалу на світоглядному (тематичному) рівні домінують змістові лінії – музичне та образотворче мистецтво – зберігають відносну автономність, адже кожному з них присвячено окремі блоки підручника і кожний послідовно реалізує в рамках спільної теми дидактичні завдання, притаманні опануванню мови саме цього виду мистецтва.

Зокрема, учні під час сприймання та інтерпретації музики мають усвідомити такі основоположні поняття музичного мистецтва, як елементи мови музики і музичні засоби виразності у 5 класі (мелодія, ритм, лад, темп, тембр, динаміка, регістр). З-поміж основ образотворчого мистецтва учні 5-го класу в процесі сприймання та власної практичної діяльності опановують такі важливі поняття, як засоби виразності графіки (крапка, лінія, пляма, штрих), живопису (теплі й холодні основні та похідні кольори й відтінки), форма й розмір предметів, розташування зображень на аркуші (формат, композиція, лінія горизонту, плановість), види й специфіку декоративно-ужиткового мистецтва (орнамент, стилізація, декор, розпис, вишивка, кераміка, народна іграшка тощо). Із синтетичними видами мистецтва – театром, кінематографом, хореографією, цирком, а також різноманітними художніми явищами сучасності, що репрезентують яскравий синтез і взаємодію мистецтв – знайомить учнів, відповідно до програми, другий розділ підручника. Зміст підручника побудований за діалогічним принципом – інформаційні блоки перемежуються різними видами запитань і завдань. У підручнику виділені також окремі рубрики-узагальнення, де завдання структуровані за рівнем складності.

Зміст підручника «Музичне мистецтво» авт. Л. Масол, Л. Аристової, що розкриває тему навчального року — «Види і синтез мистецтв», структуровано за чотирма розділами: «Музика як вид мистецтва», «Народна музика», «Професійна музика», «Взаємодія музики з іншими видами мистецтва». Специфікою даного підручника є тематичне об'єднання параграфів, що дає можливість організувати роботу за умов різної кількості годин. У підручнику запропоновані особистісно орієнтовані рубрики, що відображають формування відповідних компетентностей на уроках музичного мистецтва: «Я у світі музики: сприймаю, розумію»; «Я у світі музики: співаю, відчуваю» (тут подаються тексти пісень і ноти); «Я у світі музики: досліджую, дію».

У підручнику текстові матеріали про музику тісно пов'язані з візуальним рядом (репродукції картин, фотографії, малюнки, схеми, таблиці) і з практичними завданнями: дослідити, поміркувати й визначити ті чи інші музичні явища, створити власні варіанти трактовки пісні, творів.

Ілюстрації, подані в підручнику, репрезентують насамперед мистецькі шедеври, а фотографії, вміщені з певними дидактичними цілями, полегшують засвоєння закономірностей музичного мистецтва, його складних понять. Вони підсилюють практичну спрямованість навчання і є важливим джерелом художньої інформації, засобом розвитку естетичного смаку, музичної культури, уміння «чути музику».

Зміст підручника «Музичне мистецтво» авт. Л. Кондратової побудовано за діалогічним принципом: подання навчального матеріалу через спілкування головних персонажів підручника (хлопчика Богдана — жителя України, який розкриває історію й сучасні тенденції української національної культури, та дівчинку Христину, котра мешкає в одній із країн Європи та розповідає про історію й особливості зарубіжної світової культури). У зміст підручника введено завдання з розвитку дитячої творчості, пропозиція до виконання цікавих творчих проектів на кожному уроці

(індивідуальних, парних, групових та колективних), завдяки яким учні матимуть змогу набути дослідницьких умінь, навичок і самостійно працювати над обраною темою (що збігається з темою уроку) за поданням алгоритмом.

Підручник «Образотворче мистецтво» авт. О.Калініченко, Л.Масол побудовано за наскрізним тематичним принципом, головною темою якої є космічна подорож, яку супроводжує постійний герой-комунікатор – СФЕРА. Тематизм, репрезентований у змісті, систематично і послідовно розкриває перед учнями світ видів образотворчого мистецтва, який вони опановують під час уявної фантастичної подорожі на Міжгалактичний мистецький фестиваль. Ця експедиція складається з послідовних етапів і подій.

Підручник вміщує багатий і різноманітний зображувальний ряд, що включає зразки творів класичного і сучасного мистецтва до основного тексту: репродукції творів графіки, живопису, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, шрифтів тощо, а також зразки творів для підготовки учнів до виконання практичного завдання. Ураховано принцип варіативності художньо-практичних завдань, які учень самостійно вибирає з кількох запропонованих варіантів. Рубрики «Мистецтво планети Земля» і «Скарбничка мистецької мудрості» дають змогу на тлі провідної космічної тематики демонструвати школярам шедеври класичного мистецтва та розкривати секрети образотворчої діяльності загалом. Для посилення зацікавленості учнів, підвищення пізнавальних інтересів введено рубрику «Конкурс мистецьких ерудитів». А «Словник-путівник» буде постійним помічником школяра в океані складних мистецьких понять і термінів.

Підручник «Образотворче мистецтво» авт. С.Железняк, О.Ламонова репрезентує академічний підхід до навчання малюванню. Підручник знайомить учнів з особливостями мови кожного із різновидів образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури) та декоративно-ужиткового мистецтва, а також різноманітними можливостями практичного впровадження цих видів мистецтва у художніх образах. У підручнику виокремлені рубрики, що знайомлять учнів з творчістю видатних митців, різноманітними секретами художньої майстерності – художніми техніками та етапами роботи над ними.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Типових навчальних планів для спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, з поглибленим вивченням предметів технічного (інженерного) циклу, спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, колегіумів, класів з поглибленим вивченням окремих предметів (додатки № 3, 4, 5, 8 до наказу МОНмолодьспорту від 03.04.2012 №409 «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня») на вивчення предметів художньо-естетичного циклу передбачена 1 навчальна година. З метою повної реалізації вимог освітньої галузі «Мистецтво» державного стандарту рекомендуємо використовувати додатково 1 годину за рахунок варіативної складової навчального плану.

Учні 6-8 класів у 2013/2014 н.р. продовжуватимуть навчатися за навчальними програмами «Музичне мистецтво. 6-8 кл.» (авт. Б.Фільц та ін.), «Образотворче мистецтво. 6-7 кл.» (авт. Е.Белкіна та ін.) (вид. «Перун», 2005 р.; www.mon.gov.ua), «Мистецтво. 6-8 кл.» (авт. Л. Масол та ін.) (вид. «Перун», 2005 р.).

У 9 класі дисципліною художньо-естетичного циклу є художня культура, яка вивчається за програмою «Художня культура» авт. Л.Масол, Н.Миропольська (вид. «Перун», 2005 р.; www.mon.gov.ua). Її зміст є логічним узагальненням вивченого учнями на уроках мистецьких дисциплін у 1-8 класах та пропедевтикою подальшого вивчення худож-

ньої культури у старшій профільній школі. Відповідно до рекомендацій Міністерства (лист МОН від 27.01.2009 № 1/9-55), зважаючи на мистецьке наповнення змісту предмета, місцевим керівним органам освіти рекомендовано під час комплектації педагогічних працівників передбачити годинне навантаження з художньої культури насамперед учителів музичного чи образотворчого мистецтва.

З художньої культури у 2013/2014 н.р. учні 9 класу працюватимуть за одним з трьох підручників: авт. Л.Масол; авт. Л.Климова; авт. Н.Назаренко та ін.

Учні 10-11 класів відповідно до обраного профілю вивчають художню культуру за програмами рівня стандарт, академічного та профільного рівня авт. Л.Масол, Н.Мирополюська, що містяться в Збірнику програм з художньо-естетичного циклу для 5-11 класів (вид. «Перун», 2005 р.), Збірнику програм для профільного навчання (вид. «Оберіг», 2009 р.) та розміщена на офіційному веб-сайті МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua).

Навчально-методичне забезпечення, рекомендоване Міністерством до використання в навчальних закладах, зазначено у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, розміщених на офіційних веб-сайтах МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitso.gov.ua).

Нагадуємо, що відповідно до наказу МОНмолодьспорту від 02.08.2012 № 882 «Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах», загальноосвітнім навчальним закладам дозволяється використовувати в організації навчально-виховного процесу тільки ту навчальну літературу, якій надано відповідний гриф МОНмолодьспорту або схвалення для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Предмети мистецтва в загальноосвітній школі мають важливе естетико-виховне спрямування, якому підпорядковуються дидактичні завдання, тому вчитель має сприяти зростанню в учнів інтересу до мистецтва, розвитку здатності емоційно реагувати на художні твори і знаходити в них особистісний зміст. Отже, головне завдання вчителя – створити захоплюючу емоційно піднесену атмосферу, щоб кожний урок став справжнім уроком мистецтва, надихав учнів на творчість – в особистісній і соціокультурній діяльності.

Уроки предметів художньо-естетичного циклу доцільно будувати за методом емоційної (художньо-педагогічної) драматургії, який спрямований на активізацію емоційного відношення школярів до мистецтва. Цей метод сприяє створенню атмосфери зацікавленості, живого інтересу до уроку. Його основна функція полягає, насамперед, у тому, щоб допомогти учням зрозуміти, пережити досвід емоційно-естетичного ставлення до навколишнього світу, втілений в образній структурі твору мистецтва, окрім того цей метод покликаний робити процес пізнання мистецтва цікавим і захоплюючим.

Навчальна діяльність учнів з дисциплін художньо-естетичного циклу у 1-8 класах може проводитись у різних формах, проте примусове виконання дітьми письмових домашніх завдань, написання рефератів тощо є нецільним і несприятливим для організації творчої мистецької діяльності.

Навчання художньої культури має базуватися на положенні: «Головне - не кількість інформації і набутих знань, а накопичення особистісного художньо-естетичного досвіду».

Саме тому рекомендуємо педагогам художньої культури перейти із площини монологічного викладу навчального матеріалу у площину конструювання діалогу між учнями. Цьому сприятиме використання різноманітних форм роботи на уроці, зокрема, інноваційних художньо-педагогічних технологій - інтегративних, проблемних, інтерактивних (дискусії, диспути), проектних (індивідуальні, групові та колективні проектні завдання), переважно замінюючи

монологічну форму подачі матеріалу на діалогічну. Проектна діяльність має організовуватися на добровільних засадах: це стосується як вибору теми й обсягу пошукової роботи, так і форм презентації. В умовах особистісно-орієнтованого навчання головним завданням вчителя стає зацікавити учнів предметом, віднайти завдання, які відповідатимуть і здібностям, і можливостям кожного школяра. Проектну діяльність учнів треба ретельно планувати, поетапно відстежувати й оцінювати результати. Вчителів доцільно стежити за виконанням проектів, допомагати учням організовувати свою роботу, вчасно коректувати її, консультувати в разі виникнення труднощів.

Крім того, у старшій профільній школі важливим постає завдання професійної орієнтації учнів. Для цього слід зокрема у профільних класах посилити практичну спрямованість курсу через систему спеціальних творчих завдань з урахуванням інтересів учнів, які водночас виконують функцію «професійних випробувань» з метою реалізувати й перевірити здібності учнів. Ознайомленню зі світом мистецьких професій (реставратора, мистецтвознавця, архітектора, картографа, дизайнера, критика тощо) допоможуть завдання типу: розробити дизайн власного кишенькового годинника; конкурс моделей одягу з використанням елементів, винайдених французькими модельєрами, конкурс лібрето балету, відгуків (рецензій) на переглянутий фільм та ін. Безумовно, кожний педагог може самостійно розробити аналогічні зразки практичних завдань-випробувань.

У 9 та 11 класах предмет «Художня культура» може складатися під час державної підсумкової атестації як предмет за вибором в основній та старшій школі, та як профільний предмет в 11 класі (для учнів, які навчалися у класах з профільним навчанням). У загальноосвітніх навчальних закладах (класах, групах) з поглибленим вивченням предметів, спеціалізованих навчальних закладах, ліцеях, гімназіях, колегіумах таким предметом за вибором може бути той, що вивчався поглиблено. Підготовкою до успішного складання державної підсумкової атестації може бути системне застосування на уроках художньої культури типів завдань, запропонованих у збірниках – завдання на порівняння, узагальнення і систематизацію, здійснення мистецьких аналогій, аналіз-інтерпретацію мистецьких творів, створення міні-проектів.

Основними і обов'язковими видами діяльності на уроках, як уже зазначалося, має бути сприймання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва і мистецька діяльність учнів (вокально-хорова, художньо-практична, творча). Тому оцінювання навчальних досягнень здійснюється за основними видами діяльності на уроках відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, затверджених наказом МОНмолодьспорту від 13.04.2011 № 329 «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти».

Порядок заповнення сторінок класного журналу та оцінювання навчальних досягнень учнів 5-11-х класів ЗНЗ здійснюється відповідно до наказу МОН від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12) класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Основним видом домашніх завдань в основній школі з предмета «Музичне мистецтво» мають бути завдання на слухання та інтерпретацію музики в навколишньому середовищі, а також завдання творчого спрямування. Наприклад: відтворити прослухану музику за допомогою елементарних музичних інструментів, рухів, голосу, придумати назву до музичного твору, продумати інструментарій для музичного супроводу твору, прослуханого на уроці, виконавський план пісні, проаналізувати звуки, створити імпровізацію (вокальну інструментальну, ритмічну, мелодичну) тощо.

З предмета «Образотворче мистецтво» домашніми завданнями можуть бути спостереження за кольорами,

формами, перспективними змінами в просторі, аналіз колориту, орнаментів, природних форм, фактури, текстури, характеру тощо; добір зразків зображень до теми (графіка, живопис, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура, дизайн, фото), добір асоціативного ряду, тла, природних матеріалів тощо для майбутньої композиції, виконання проекту та ін.

Домашні завдання з художньої культури можуть бути практично-творчого чи дослідницько-пошукового характеру: виконання проектів, добір асоціативного (візуального, музичного) ряду, підготовка сценарію позакласного заходу, упорядкування картотеки.

Допрофільна підготовка учнів та поглиблене вивчення предметів художньо-естетичного циклу

Особливістю допрофільної підготовки учнів у галузі шкільної художньо-естетичної освіти є її наскрізність та наступність.

Важливу роль в допрофільній підготовці відводиться факультативним курсам та курсам за вибором, що реалізуються за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів.

Переважає більшість факультативних курсів та курсів за вибором вивчаються учнями впродовж кількох років і взаємодоповнюють один одного за змістом.

Поглиблене вивчення мистецьких дисциплін – запорука якісної допрофільної підготовки учнів основної школи, що в подальшому дасть їм можливість свідомо обрати профіль навчання. У старшій школі вивчення обраних учнями факультативних курсів та курсів за вибором допомагає їм визначитися із вибором майбутньої професії. Вивчення факультативних курсів та курсів за вибором організовується за умови наявності бажання учнів їх вивчати і створення належних умов для їх опанування. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України сформовано та рекомендовано два збірники програм факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного та художнього профілю (вид. «Ранок», 2009). Запропоновані в збірниках програми можуть використовуватися не лише в спеціалізованих школах, а й у будь-яких загальноосвітніх навчальних закладах для допрофільної підготовки учнів.

До збірника програм факультативних курсів та курсів за вибором музичного спрямування увійшли програми з навчання гри на бандурі, електронних музичних інструментах, програми з ритміки, хорового класу, основ культурології, театру, музичного краєзнавства та інші.

У збірнику програм художнього спрямування представлено програми з художньої праці, дизайну, графіки, креслення, українського народного мистецтва, історії образотворчого мистецтва, етикету тощо.

Для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного і художнього профілю підготовлені збірники програм із профільних предметів (вид. «Ранок», 2009 р.). До збірника програм музичного профілю увійшли програми профільних предметів: музична грамота і сольфеджіо, хоровий та сольний спів, музична література, історія музичного мистецтва, музичний інструмент. Збірник програм художнього профілю складають програми з рисунку, живопису, композиції, комп'ютерної графіки, ліплення, художньої праці.

Профільні предмети реалізують цілі, завдання і зміст конкретного профілю. Вони належать до інваріантної складової навчального плану, тобто є обов'язковими для учнів, які навчаються в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням окремих предметів.

Залежно від особливостей та умов роботи, спеціалізований загальноосвітній навчальний заклад може

вносити необхідні корективи щодо вивчення профільних предметів і курсів, зокрема може перерозподіляти час між курсами профільного циклу.

Результатом навчання учнів у школі в галузі художньо-естетичної освіти має стати не тільки система художніх знань і вмінь, на що традиційно спрямовувалась мистецька освіта попередніх десятиліть, а й система особистісних художньо-естетичних цінностей і компетентностей – важливих складників естетично розвинутої особистості, що полягає в її здатності керуватися набутими художніми знаннями й уміннями, готовність використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності.

Провідні фахові видання, що покликані сприяти реалізації змісту освітньої галузі «Мистецтво» у шкільному навчально-виховному процесі:

– науково-методичний журнал «Мистецтво та освіта» (Київ. «Педагогічна думка»). Виходить чотири рази на рік. Знайомить із новими досягненнями в царині культури, мистецтва і мистецької педагогіки; друкує нові навчальні програми, інформаційні матеріали, методичні рекомендації та розробки, а також нотні додатки.

– науково-методичні журнали «Мистецтво в школі» (Харків. Видавнича група «Основа»). Журнал «Мистецтво в школі» (виходить раз на місяць) містить рекомендації науковців та психологів, конспекти уроків, нотний матеріал, статті з досвіду роботи, сценарії творчих заходів, повнокольорові вкладки з науково-дидактичними матеріалами.

– Всеукраїнський освітньо-мистецький часопис-посібник «АРТ клас» (Видається з 2003 року на базі Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Львівської національної академії мистецтв, Львівської дитячої галереї). посібник для вчителів образотворчого мистецтва, художньої культури, керівників художніх студій.

Інтернет-ресурси на допомогу вчителю

Музейний простір України <http://prostir.museum/>
Національний художній музей України <http://namu.kiev.ua/>
Музей театрального, музичного і кіномистецтва http://www.tmf-museum.kiev.ua/ua/main_ie.htm
Український центр народної культури «Музей Івана Гончара» <http://honchar.org.ua/ukrainian.htm>
Національний музей українського народного декоративного мистецтва <http://www.mundm.kiev.ua/>
Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття <http://hutsul.museum/>
Art of Ukraine – сучасне мистецтво українських художників <http://www.artofukraine.com/artists/>
Пам'ятки України: архітектура, мистецтво, історія <http://www.heritage.com.ua/PU/index.php>
Лувр (Париж, Франція) http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp
Метрополітен (Нью-Йорк, США) <http://www.metmuseum.org>
Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія) <http://www.hermitagemuseum.org/>
Національний музей «Британська галерея Тейт» (Лондон) <http://www.tate.org.uk/>
Музей історії мистецтва (Відень) <http://www.khm.at/>
Музей сучасного мистецтва (Відень) <http://www.mumok.at/>
Класична музика <http://www.classic-music.ru/>
Українська автентична музика <http://www.folk.org.ua/>

Анжела МАХМУТОВА,
завідувач сектора художньо-естетичних дисциплін
Хмельницького ОІППО.